

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 184/18 (A+B)

KLAGER: A: Israels ambassade ved ambassadør Raphael Schutz, B: Hanne Martine Stabursvik
PUBLIKASJON: Dagbladet
PUBLISERINGSDATO: 07.08.2018
STOFFOMRÅDE: Utenriks/politikk
SJANGER: Karikaturtegning
SØKERSTIKKORD: Respekt for menneskers egenart etc. / stigmatisering
REGISTRERT: 10. og 14.08.2018
BEHANDLET I PFU: 31.10.2018
BEHANDLINGSTID: 81 dager
KLAGEGRUPPE: Privatperson/offentlig
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

Dagbladet publiserte **tirsdag 7. august 2018** en [kommentarartikkel](#) med tittelen «**Israels drusere gruser Netanyahu**» (nett) / «**Druserne gruser Bibi**» (papir). I ingressen het det (nettversjonen):

«Den lojale drusiske befolkningen i Israel raser mot den nye loven om den jødiske nasjonalstaten. Har statsministeren forregnet seg? spør Jan-Erik Smilden.»

Videre sto det:

«Et sjeldent syn i Tel Aviv lørdag kveld: Titusener av mennesker fylte Rabin-plassen i Tel Aviv i protest mot den nye loven som slår fast at 'retten til å utøve nasjonal sjølbestemmelse i Israel er unik for det jødiske folket'.»

I tilknytning til kommentarartikkelen ble det publisert en satirisk tegning, signert Finn Graff. Tegningen viste Israels statsminister Benjamin Netanyahu i angrepsposisjon foran det som ser ut til å være en druser. Kroppen (hender og føtter) var tegnet på en slik måte at den formet et hakekors, og bak Netanyahu var det tegnet inn en hvit benk som var merket «Whites only».

KLAGEN:

Klager A er Israels ambassade i Norge ved ambassadøren, som mener tegningen Dagbladet har publisert er antisemittisk. Ambassadøren viser til en definisjon på antisemittisme som The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) står bak, og påpeker at Norge er en av de 31 medlemmene i IHRA. Klager skriver:

«According to this definition, drawing comparison between the state of Israel, being a Jewish collective, to Nazi Germany, is considered a form of Antisemitism. The definition exists as a widely accepted international norm to determine what is Antisemitic and what is not. (...) Antisemitism dressed up as freedom of speech is still antisemitism.»

Klager B mener også tegningen er «antisemittisk og svært støtende for jøder og israelere», fordi «den insinuerer at jøder og israelere oppfører seg som nazister».

Også klager B viser til IHRAs definisjon av antisemittisme. På IHRAs nettside står det:

«On 26 May 2016, the Plenary in Bucharest decided to:
Adopt the following non-legally binding working definition of antisemitism:
'Antisemitism is a certain perception of Jews, which may be expressed as hatred toward Jews. Rhetorical and physical manifestations of antisemitism are directed toward Jewish or non-Jewish individuals and/or their property, toward Jewish community institutions and religious facilities.'»

Slik klager ser det, innebærer publiseringen brudd på punkt 4.3 i Vær Varsom-plakaten (VVP), som handler om å vise respekt for menneskers egenart og identitet, privatliv, etnisitet, nasjonalitet og livssyn, og være varsom med begreper som kan virke stigmatiserende.

Klager skriver: «Norge har etterhvert litt av en tradisjon med å fremstille Israel og jøder i et negativt syn, det være seg enten hvordan vi jøder feirer viktige hendelser i livet, kosher regler og rituell slakting, eller dramatiske hendelser i Israel, som i etterkant fører til vold og opptøyer mot norske jøder i Norge. For de av oss som bor i Israel, er det svært støtende å bli utsatt for slike overgrep, som ikke tar inn over seg de forskjellige synspunktene eller interne politiske realiteter her i Israel (hvem av de norske journalistene som mener å ha relevant kunnskap om Israel, har vel tatt seg tid til å undersøke om israelske jøder kan få kjøpe eiendom i overveiende arabiske/drusiske byer i Israel uten at det fører til opptøyer?). Med en økende antisemittisme i Norge og hvor jøder i større grad skjuler sin identitet er det å håpe at PFU tør å ta tak i materien og måle den opp mot internasjonalt anerkjente definisjoner av hva antisemittisme er.»

TILSVARSRUNDEN:

Dagbladet avklarer at avisen er «innforstått med at det er Graffs tegning som er innklagd, og ikke teksten som ledsager den». Dagbladet tilføyer at det er avisens syn at tegningen er «en selvstendig kommentar fra kunstneren, ikke en illustrasjon til teksten», og at tekstens tema «utgjør de ytre, meget vide, rammene for tegnerens oppdrag».

Dagbladet opplyser at temaet i den aktuelle publiseringen er «drusernes protest mot en ny lov som slår fast at 'retten til å utøve nasjonal selvbestemmelse i Israel er unik for det jødiske folket'». Avisen forklarer videre: «Druserne er en religiøs og etnisk minoritet som omfatter rundt 130 000 mennesker og som historisk har vært lojale mot den jødiske staten siden denne ble etablert i 1948.»

Dagbladet siterer hva Jan-Erik Smilden skriver i sin kommentar: «Når de nå opplever at arabisk ikke lenger er et offisielt språk i Israel og at Israel også på papiret er blitt en nasjonalstat for det jødiske folk, føler de seg forrådt. Derfor vaiet bannere med tekst som 'Skal vi være brødre, må vi være likeverdige' over Rabin-plassen lørdag.»

Dagbladet skriver: «Protestene mot loven kommer fra langt flere enn etniske og religiøse minoriteter i Israel. En vesentlig del av det jødiske flertallet i Israel er mot loven og regjeringens ultranasjonalisme. Det gjelder også store grupper av jøder bosatt utenfor Israel. I sin kommentar viser Smilden bl.a. til at Israels berømte forfatter David Grossmann beskylder Netanyahu for forræderi, og at Tamar Zandberg - lederen for det venstreorienterte partiet Meretz - er en av flere som kaller loven rasistisk.»

Slik Dagbladet ser det, har dette betydning for den presseetiske vurderingen av om Dagbladets publisering er antisemittisk.

Dagbladet argumenterer: «Politisk kritikk av Israels regjering eller lover den fremmer, er selvsagt legitimt både for landets egne innbyggere og for alle andre. Slik kritikk er i seg selv ikke antisemittisk. Skal ytringer med rette karakteriseres som antisemittiske, må det både foreligge et politisk motiv, forsett og et tydelig anti-jødisk innhold. Vi går ut fra at klagerne er enige i dette. Vår oppfatning er at verken Dagbladet eller Finn Graffs tegning faller innenfor slike kriterier.»

Dagbladet viser til at avisen har «en lang tradisjon når det gjelder å bekjempe antisemittisme, og har derfor ikke noe motiv for å fremme slike synspunkter. Tvert imot».

Etter Dagbladets mening er den publiserte tegningen satirisk og inneholder sterke virkemidler, og avisen ser at den vil virke provoserende på mange: «Her finnes symbolbruk som både peker mot Nazi-Tyskland og apartheid-regimet i Sør-Afrika. Vi har ikke problemer med å skjønne at lesere reagerer på dette. Samtidig vil vi peke på at en politisk tegning er en ytring som vil oppleves forskjellig av ulike mottakere. Den tolkning som klagerne legger til grunn, kan ikke betraktes som en endelig fasit.»

Dagbladet avviser at budskapet er «en påstand om at statsminister Netanyahu, staten Israel eller det jødiske folk er nazister». Dagbladet skriver: «Noe slikt vil være både urimelig, historieløst og krenkende. En annen tolkning er at tegningen trekker fram historiske eksempler på hvordan etnisk diskriminering kan få grusomme sluttresultater. Som alle vet er jødene en folkegruppe som har de bitreste erfaringene nettopp med dette. Her ligger også den direkte forbindelsen til kommentarens tema.»

Når det gjelder henvisningen til IHRA's definisjon på antisemittisme, bemerker Dagbladet at det handler om «'a working definition of antisemitism'», og at vedtaket ble karakterisert som «ikke-bindende i juridisk forstand ('non-legally binding')».

Dagbladet skriver: «På det formelle plan er plenar-vedtaket i IHRA i 2016 ikke juridisk bindende for Norge eller norske medier. Det har heller ingen slik betydning når det gjelder

presseetikken i Norge eller tolkningen av Vær Varsom-plakaten, herunder punkt 4.3 som er denne sakens hovedpunkt. I beste fall kan vedtaket representere en frivillig eller veiledende standard når det gjelder grensesetting i saker som gjelder antisemittisme. Samtidig vil vi hevde at den aktuelle beskrivelsen av en angivelig antisemittisk tegning, ikke stemmer med det som er norsk praksis, både juridisk og presseetisk. Den er alt for stram og gir et for smalt tolkningsrom i slike saker.»

Videre viser Dagbladet til at «rammene for politisk satire [er] meget brede i Norge, noe PFU gjentatte ganger har fastslått». Dagbladet viser til flere eksempler på saker PFU har behandlet knyttet til dette:

- [PFU-sak 162/13](#) - Antirasistisk Senter og Det Mosaiske Trossamfund mot Dagbladet
- [PFU-sak 149/06](#) - Ambassadør Miryam Shomrat mot Dagbladet
- [PFU-sak 022/06](#) - Vest-Agder Sosialistisk Ungdom mot Magazinet

Avisen skriver: «Felles for PFUs uttaler i disse sakene er at utvalget mener takhøyden for den frie kommentaren må være stor. Til og med 'ekstremt stor'.»

Dagbladet mener også de tidligere klagesakene viser «svært tydelig at karikaturtegningen har sterk beskyttelse i norsk, presseetisk praksis. Også når den krenker eller sårer». Dagbladet erkjenner imidlertid: «Samtidig er Dagbladet på det rene med at det vide rommet for slike ytringer ikke er grenseløst. Det viser PFUs behandling av et innslag i et satireprogram i TV 2 kjent som 'jødemonologene'.» (Se [PFU-sak 251/08](#) - Senter mot antisemittisme, dr. Imre Hercz, Det Mosaiske Trossamfund mot TV2. PFU konkluderte med brudd på punkt 4.3 i Vær Varsom-plakaten, sekr. anm.)

Dagbladet skriver: «I denne avgjørelsen legger PFU i utgangspunktet vekt på at humor og satire er ytringsformer som må ha en langt sterkere beskyttelse enn vanlig nyhets- og kommentarjournalistikk. Likevel kan det skje at det satiriske innholdet går ut av sin egen form, at angrepene på enkeltpersoner fremstår som unødige brutale eller krenkende, eller at de legitimerer antisemittisme. Dette kan ikke sies å være tilfelle med den innklagde tegningen. Innholdet er sterkt og provoserende, men klart innenfor rammene som gjelder for politiske satiretegninger. Publiseringen i Dagbladet hadde ingen antisemittiske motiver.»

Etter Dagbladets mening har avisen ikke brutt god presseskikk ved å publisere tegningen. Dagbladet skriver i sin konklusjon: «Dagbladet vil fremholde betydningen av at politiske tegninger medfører reaksjoner og debatt. (...) Antisemittismen må bekjempes gjennom politisk arbeid og argumentasjon. Vi tror ikke en strammere presseetisk praksis når det gjelder omstridte karikaturer er riktig vei å gå. Tvert imot kan reaksjonene på en slik utvikling gi et tilbakeslag. En ny praksis vil også stille PFU overfor politiske tolkings- og styringsoppgaver utvalget ikke bør beskjeftige seg med, og som det heller ikke har forutsetninger for.»

Klager A har ikke kommet med flere kommentarer til saken.

Klager B skriver: «Et klart flertall av den israelske befolkningen støtter denne nasjonalitetsloven».

Videre uttrykker klager kritikk mot kommentatoren, Jan-Erik Smilden, blant annet for «manglende kunnskap om politiske og økonomiske realiteter i Israel».

Samtidig presiserer klager: «Nå har det seg slik at min klage ikke omfatter Smildens skrale skrivelser, kun Graffs grove karikatur. Den er støtende og avskyelig, og har krenket meg, min mann, min familie og mine naboer.»

Klager avviser at det her handler om en politisk kommentar som man må tåle, og skriver: «I en link et annet sted i svaret mitt kan man se at Graff's 'politiske kommentarer' uten unntak beskriver jøder som nazister. Om det hadde vært en reell kritikk, og ikke bare resirkulert hat, skulle man tro at Graff var i besittelse av litt kunstnerisk fantasi, og evne til variasjon? Tatt i betraktning at Graff har uttalt at han aldri ville ha karikert den islamske profeten, fordi han har livet kjært [6](#) [lenke til nettartikkel, se vedlegg 6], er det nærliggende å konkludere med at Graff ikke har sine jødiske medborgeres ve og vel på hjertet når han skrider til verks. Jødiske symboler og jødisk smerte er fritt vilt, uten noen risiko for Graff å føle konsekvensene av vreden han forårsaker når han begår sine drodler.»

Klager skriver også: «Beverfjord [Dagbladets ansvarlige redaktør, sekr. anm.] vil leve i den behagelige villfarelsen om at ingen skade var ment, uten å la seg affisere av at i virkeligheten ble mange skadet og krenket. Hun burde ta innover seg at bare for å utøve sin religion og kultur og utvikle sin jødiske identitet må enhver jøde som vil komme til gudstjeneste gå gjennom sikkerhetssluser, væpnet vakt og sikkerhetsdriller. Jeg vedder på at dette er ukjent terreng for Beverfjords barn eller eldre slektninger.

I skyggen av hennes godfjottethet fortsetter stigmatiseringen av jøder, og de få jødene som får uttale seg i tradisjonelle media avkreves en forsvergelse av Israels ledere, enten de kommer fra høyre eller venstre. Finn Graffs vane å karikere jøder som nazister kaldblodige mordere er med på å gjøre døren høy og vid for andre som også gjerne vil slenge dritt om jøder, eller påføre jøder fysisk skade.»

Videre reagerer klager også sterkt på Dagbladets avvisning av IHRAs definisjon: «Et annet eksempel på Beverfjords totale amputasjon fra virkeligheten som jøder lever under, er påstanden om at IHRA sin definisjon av hva antisemittisme er for noe, med klare eksempler på hva jøder selv definerer som overgrep, blir for stramme i den norske konteksten. En arroganse som bare kan komme fra et selvsikkert medlem av majoritetsbefolkningen. Er hun uvitende om den videre debatten om jøder selv kan få definere hva som oppleves – og dermed er - antisemittisk? At redaktøren for en av Norges største aviser ikke makter å reflektere over symbolverdier og handlinger samtidig som det britiske arbeiderpartiet under ledelse av Jeremy Corbyn rives i stykker over nettopp denne definisjonen [10](#) [lenke til nettartikkel, se vedlegg 10], er simpelthen en av de virkelig store ironier i denne sagaen. Så nei, jeg aksepterer ikke Dagbladets selvinvilgede syndsforlatelse og forlanger en offentlig beklagelse samt at Dagbladets journalister og karikatører blir pålagt opplæring av hva antisemittisme er for noe, gjerne på et av YadVashems utmerkede seminarer.»

Slik klager ser det, er det «på høy tid at PFU begynner å analysere sammenhengen mellom manglende vilje og mot til å fatte upopulære beslutninger og framveksten av ekstreme anti-Israelske holdninger som går ut over norske jøder».

Dagbladet bemerker at mye av klagers tilsvarende er «en polemikk som primært berører spørsmål om politiske forhold i Midtøsten», og: «Slike avveininger ligger utenfor PFUs ansvarsområde, og vi anser det ikke nødvendig å gå nærmere inn på dette. PFU skal vurdere publisistiske spørsmål knyttet til Vær Varsom-plakaten, ikke politiske spørsmål.»

Slik Dagbladet ser det, er det «en alvorlig påstand når Stabursvik [klager B] knytter den innklagde tegningen til en slags plan om å trakassere norske jøder». Dagbladet skriver: «En slik konspirasjon er både historie- og kunnskapsløs. Dagbladet har på lederplass og i andre kommentarer fremholdt at jødene i Norge er en liten og sårbar minoritet som har krav på samfunnets beskyttelse.»

Dagbladet skriver også: «Et sentralt spørsmål i debatten om ytringsfrihetens grenser har vært knyttet til spørsmålet om krenkelse.» Og: «Et sentralt punkt i forståelsen av ytringsfriheten er at den som føler seg krenket ikke skal ha retten til å bestemme hvor grensene skal gå. Over tid vil det gi så sterke innskrenkninger i rommet for ytringer at det vil være skadelig. Det er ikke lett å akseptere for den som opplever å bli krenket. Det jødiske folks historie er slik at mange vil oppleve satire eller kritikk av Israel som tungt å bære. Det har vi forståelse for, men det kan ikke sette til side de vide ytringsrammene som må gjelde på dette og andre områder.»